

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z Nr

14080

1. Obiekt
152611
BUDYNEK FRONTOWY
w zespole domu mieszkalnego "Kamienica pod Obrazem"
("Cellarich")

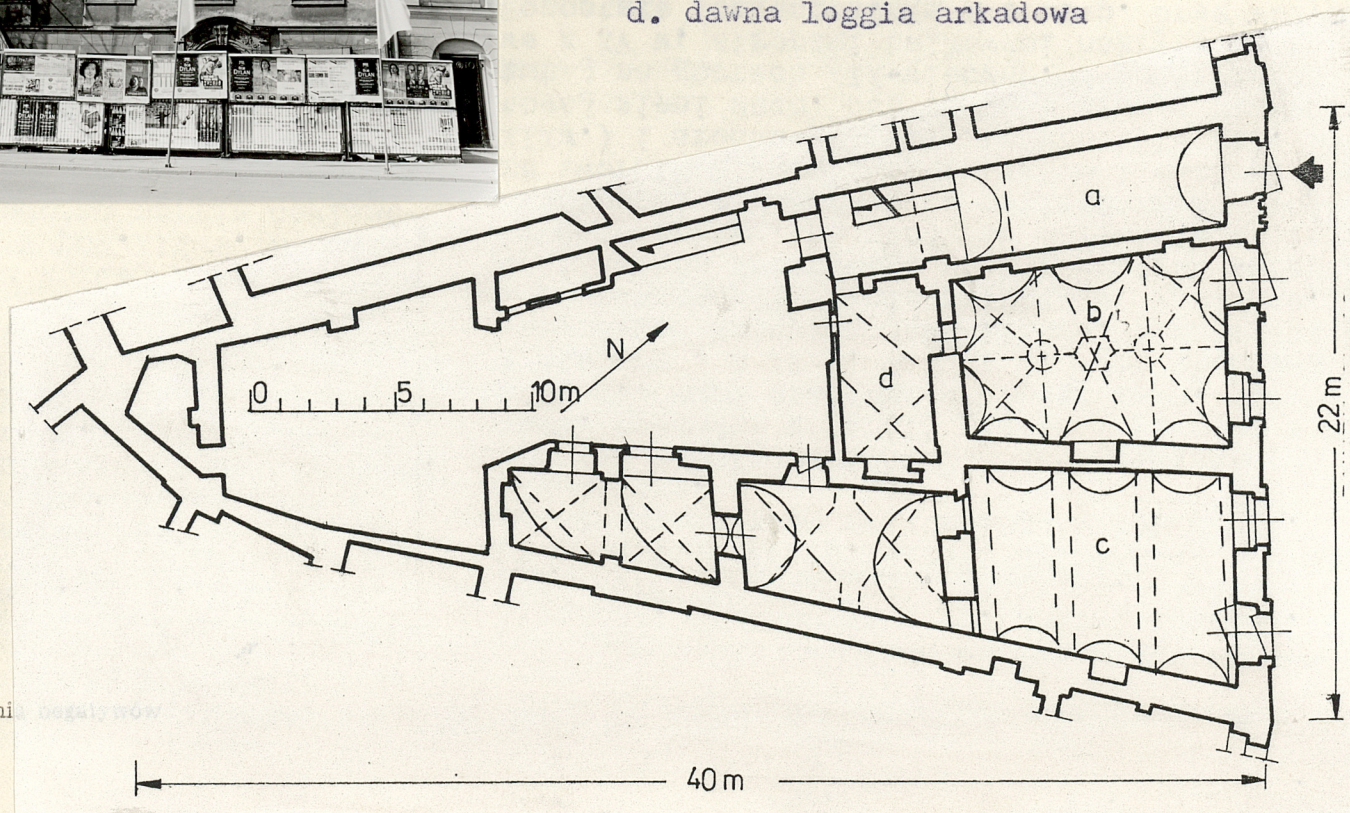
2. Czas powstania
XIII/XIV w.
1 poł. XIV w.
2 poł. XV w.
pocz. XVI w.
XVI/XVII w.
XVII w.
ok. 1770
ok. 1800
1834

3. Miejscowość
KRAKÓW

11. Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzuty

a. pierwotny sklep
b. pierwotna sien
c. sala
d. dawna loggia arkadowa

4. Adres
Rynek Główny 19

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo
Dz. Śródmieście
(Stare Miasto)
gmina

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1. VI. 1975 r.

województwo

powiat
Stare Miasto

8. Właściciel i jego adres

9. Użytkownik i jego adres

10. Rejestr zabytków

Nr A-140 data 29 IX 1947

autor zdjęć
data wykonania
miejsce przechowywania

2. Autoryzacja, historia obiektu, określenia stylu.

Budynek powstał w wyniku połączenia na pocz. XVI w. budynków frontowych dwóch średniowiecznych kamienic mieszczańskich i wielokrotnego ich przekształcenia w czasach nowożytnych i najnowszych.

Parcela wsch. Pierwszy budynek murowany powstał najpóźniej na przełomie XIII i XIV w. Miał formę typowego wczesnego domu krakowskiego o jednoprzestrzennych wnętrzach na każdej z trzech kondygnacji. W 1 poł. XIV w. podniesiono go, budując partie ceglano-gotyckiego muru na pierwszym murze kamiennym. Po poł. XIV w. zbudowano trakt tylny, przekształcając równocześnie front (zmiana poziomów). Całość ponownie przebudowano w 1 poł. XV w., podwyższając znów mury obwodowe a także wybijając nowe otwory i zakładając nową kamieniarę. Oficyna tylna posesji powstała jeszcze w XV w. Była jednopiętrowa.

Parcela zach. Pierwszy budynek murowany powstał nieco później niż wsch. sąsiad - w 1 poł. XIV w. Miał takie same jak on cechy, tyle że z powodu swej wielkości posiadał nie jedno ale dwa pomieszczenia na każdej kondygnacji (nierównej wielkości). W 2 poł. XV w. gruntownie przekształcony: zbudowano I p., dobudowano przedproże, założono sklepienia piwniczne, zmieniono układ otworów, także elewacyjnych. II p. zbudowano w XV w. Ze średniowiecznego wyposażenia zachował się fragment kamiennego okna w elewacji.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, dach, wnętrza, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja. Usytuowany w pn. części działki. Zajmuje ok. połowy jej powierzchni. Materiały, konstrukcja, technika. Murowany z cegły, z użyciem kamienia łamanego w partii piwnic, ciosów kamiennych w elementach konstrukcyjnych i detalu architektonicznym oraz stiuku w dekoracji. Elewacje tynkowane. Budynek podpiwniczony.

Powstał z połączenia dwóch średniowiecznych domów. Mury obwodowe w części wsch. pochodzą w partii piwnic i parteru z XIII/XIV w., I p. z XIV w., II p. z XV w.. Mury obwodowe w części zach. pochodzą z wieku XIV w partii piwnic i parteru, z XV w. I i II p. Mury obwodowe III p. wzniesiono w XVI-XVII w. Na wszystkich kondygnacjach liczne, późniejsze przemurowania. W piwnicach sklepienia kolebkowe: kamienne, XIV-wieczne w komorach przedproża i traktu frontowego oraz w komorze skrzydła wsch., ceglano-XIX-wieczne w trakcie tylnym. Na parterze wszystkie pomieszczenia nakryte sklepieniami: krzyżowymi z lunetami (w pomieszczeniu środkowym traktu frontowego XVI-wieczne ze zwornikami zdobionymi herbem i maskami oraz w pomieszczeniach wsch. (z XIX w.) i środkowym (XVI) traktu tylnego); kolebkowymi (z XVI w. w części frontowej sieni zach. osi budynku oraz w pomieszczeniu wsch. traktu frontowego - tutaj na gurtach XIX-wieczne. W pomieszczeniach frontowych I p. stropy belkowe z XV w; stropami belkowymi nakryte są także pomieszczenia frontowe na II p. Pozostałe pomieszczenia I i II p. oraz wszystkie III p. pokryte sufitami. Dach 2-spadowy, kalenicowy.

Dno piwnic z ubitej ziemi. Na parterze sieni (1 os. od zach.) posadzka ceramiczna z płytek. Na piętrach w pomieszczeniach frontowych parkiety (XIX w.); na II p. w pomieszczeniu frontowym po stronie wsch. parkiet taflowy. Na III p. w pomieszczeniach frontowych podłogi z desek układanych w jodełkę. W pomieszczeniach skrzydła wsch. na wszystkich piętrach podłogi z desek. W korytarzu w trakcie tylnym posadzki z płytek ceramicznych. Posadzki z płytek ceramicznych także na podestach klatki schodowej (pocz. XX w.) Klatka schodowa w tylnym trakcie po stronie zach. (w części żyrardowanej). Schody drewniane 2-biegowe, stopnie i balustrady drewniane. Na strychu schody drewniane 2-biegowe, ze ścianką z desek oddzielającą biegi, Drzwi w większości 2-skrzydłowe, płycinowe (pocz. XX w.) z płycinowymi oszczędnicami. Drzwi w klatce schodowej wieloskrzydłowe, oszklone. Oszklone drzwi wieloskrzydłowe z nadświetlem także w sieni na parterze, na styku traktów. Okna fasady prostokątne, 6- i 8-polowe, elewacji tylnej wielopolowe, zamknięte łukiem półkolistym.

Rzut. W kształcie litery L (skrzydło frontowe usytuowane w pierzei Rynku, wsch. 1-osiove, przytyka do niego pod kątem prostym i zbudowane jest przy wsch. granicy posesji.). Elewacja podwórzowa (pd.) w części zach. lekko żyrardowana. Budynek zajmuje ok. połowy powierzchni działki. Przytyka do pd. pierzei Rynku Gł. (od pn.), budynku frontowego posesji Rynek Gł. 18 (od wsch.).

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne mieszkalno-gospodarcze, rezydencjonalne, usługowe (XIII-pół. XVII w.: kamienica mieszczańska, od pocz. XVI w. przekształcona w rezydencję: pół. XVII-pocz. XIX w.: wymiennie kamienica czynszowa i rezydencja prywatna: od pocz. XIX w.: siedziba dużych magazynów handlowych, potem banków, urzędów i restauracji (funkcja niemieszkalna wyparła niemal całkowicie mieszkalną)	17. Użytkowanie obecne usługowe
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja Budynek w trakcie remontu generalnego, rozpoczętego po 1970 na początku adaptacji o niewielkim zakresie W 1973 remont restauracji, połączony z jej poszerzeniem o pomieszczenia w budynku przy Rynku Gł. 18 W 1974 konserwacja obrazu na fasadzie od 1965 prowadzono badania konserwatorskie (szersze omówienie na karcie zbiorczej) od 1986 prowadzono remont generalny (szersze omówienie na karcie zbiorczej) 1991 remont przerwano 1993 zmieniono pokrycie dachu: blachę zastąpiono dachówką ceramiczną Dokumentacja G., Korpala, A. Mitka, Malowidło ściennie Madonny z Dzieciątkiem na fasadzie kamienicy przy Rynku Gł. 19. Dokumentacja konserwatorska		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy konstrukcyjne, pokrycie, wyposażenie i instalacje) Budynek w trakcie remontu generalnego; dach otrzymał nowe pokrycie Zdemontowana część wyposażenia. Brak zabezpieczeń istniejącego wyposażenia. Stan techniczny (konstrukcja) dobry	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie P. karta zbiorcza Motywem przewodnim i zaleceniem konserwatorskim dla przyszłych prac konserwatorskich winno być utrzymanie takiego charakteru budynku, jaki nadała mu ostatnia wielka przebudowa z r. 1843. Relikty starszych faz (kamieniarka, polichromie) mogą być ekspozowane tylko w wyjątkowych wypadkach. Takim wyjątkiem winna być aranżacja dawnej sieni (z kamiennymi zwornikami sklepienia z czasów Cellarich) oraz dawnej loggii na parterze a także klatki schodowej, która może stać się rodzajem lapidarium (zalecane ekspozowanie części nieotynkowanych partii dawnej elewacji wraz z kamieniarką). Sale z późnośredniowiecznymi stropami na I p. winny być dostępne dla publiczności (n.p. jako sale restauracyjne lub sale operacyjne banku)			

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

P. karta zbiorcza

22. Bibliografia

P. karta zbiorcza

F. Mączyński, Ze starego Krakowa. Ulice, bramy, sienie, Kraków 1908

Katalog rysunków architektonicznych ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie. Cracoviana, cz.2, oprac. W. Mossakowska (BMOZ, seria A, t.XIV, Warszawa 1986)

Dokumentacje

A. Kuder, K. Nowacka, Z. Kosarska, Badania architektoniczne pomieszczeń parteru Rynek 18/19, mps MBP 1973

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

P. karta zbiorcza

Widok Rynku Gł. z budynku w pierzei wsch., rys. sygn. CC, pocz.XIX w. MHMK, nr 722/VIII

Widok pd.-wsch. części Rynku ("Pochód przez Rynek do Kolegium Jagiellońskiego"), rys. M. Stachowicza, MHMK

Wsch. część Rynku ("Widok Rynku Krakowskiego zdjęty ze Spiskiego pałacu"), rys. Ł. Kozakiewicza

Widok pd.-wsch. części Rynku Gł., fot. I. Kriegera, ok. 1865, MHMK, Fs 4039/IX

Kartografia

Plan zabudowy Rynku krakowskiego z 1787 r., D. Pucek (wg S. Tomkowicz, Ulice i place Krakowa w ciągu dziejów... Biblioteka Krakowska nr 63-64, Kraków 1926).

24. Uwagi różne

25. Wypełnił

Waldemar Komorowski

Iwona Kęder

Imię i nazwisko

czerwiec 1994

data

26. Sprawdził

Imię i nazwisko

data

27. Załączniki

1 wkładka

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
KRAKÓW	BUDYNEK FRONTOWY w zespole domu mieszkal- nego "Kamienica pod Ob- razem"	c.d. punktu: 12, 13

12. tylnej. Forma oficyny tylnej nieznana. Przebudowa przeprowadzona przez Pawła Kaufmana na pocz. XVI w. miała na celu wprowadzenie do scalonej zabudowy programu obszernej rezydencji patrycjuszowskiej. Konfiguracja istniejących budynków sprawiła, że zmiany przestrzenne nie były duże: utrzymał się w zasadzie rzut obydwu budynków i ich wysokość. Na parterze urządzono obszerną sien (od zach.) a na I p. dwie duże sale, do których wejścia prowadziły z zewnętrznej klatki schodowej (ewenement w krakowskiej architekturze mieszkalnej) o nieznanej konstrukcji. Zachowały się stropy obydwu sal, z których wsch. ma wyjątkową formę, bowiem jego trójkątne kasetony tworzą siatkę nawiązującą do późnogotyckich sklepień sieciowych. Kamieniarka zachowała się śladowo, głównie w postaci wtórników. Budowa filarowo-kolumnowej logii przez Cellarich na przełomie XVI i XVII w. wprowadziła budynek w elitarny krąg rezydencji wzorujących się na Wawelu. Z loggią wiązała się nowa, czterobiegowa klatka schodowa. Nowe podziały wewnątrz (które pozwoliły uzyskać więcej pomieszczeń) wiązały się prawdopodobnie z poszerzeniem funkcji handlowej. Z tej fazy zachowały się fragmenty loggii, sklepienie sieni z ornamentyką rzeźbiarską, stropy i polichromia (szczątkowo) na I i II p. Kształt dachu i attyki znamy tylko z przekazów. Scalenie z oficynami w XVII w. nie spowodowało większych zmian. Być może już w 1 ćw. XVIII w. (1718) pojawił się na fasadzie obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, od którego poszła obecna nazwa kamienicy. Remont ok. 1770 miał charakter powierzchownej modernizacji. Być może wówczas (jeżeli nie wcześniej) wprowadzono ramowe podziały na fasadzie i nowy układ otworów. Osadzono barokowy, zachowany do dziś portal. Stropy zasłonięto sufitami i założono nową stolarkę. W czasie modernizacji ok. 1800 powstały polichromie. W czasie ostatniej dużej przebudowy, wg projektu arch. Pawła Gołębiowskiego z 1843 r., zlikwidowano attykę i dach pogrążony, zastępując go kalenicowym, zlikwidowano loggię renesansową, budując przy tylnej elewacji nową klatkę schodową i korytarze otwarte od podwórca szerokimi arkadami. Być może w czasie pożaru Krakowa w 1850 spłonęła więźba dachowa. W czasie przygotowań do remontu w 1881 architekt Pryliński i Stryjeński odsłoniли strop nad salą I p. Od k. XIX w. liczne adaptacje wewnątrz na potrzeby działających tu instytucji, m.in. likwidacja obszernej sieni (umieszczono w niej sklep, potem bank), budowa po 1900 nowej (obecnej) klatki schodowej. Od pocz. XX w. na parterze mieściła się restauracja "U Wentzla"; jej pomieszczenia były przebudowywane m.in. w l. 1927 i 1937 wg projektów arch. Franciszka Mączyńskiego. Restauracja zajęła wszystkie pomieszczenia parteru. W 1926 M. Sznurowski przeprowadził renowację obrazu na fasadzie.

13. podwórza (od pd.) oraz pd. skrzydła budynku Rynek Gł. 20/Bracka 2 (od zach.) 2-traktowy w piwnicach trzeci trakt tworzy przedproże. W osi wsch. budynek pogłębiany przez skrzydło wsch. (w każdej kondygnacji

Wkładkę założył: Waldemar Komorowski, Iwona Kęder,   czerwiec 1994
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

Wzór ODZ 1978 r.

dodatkowe pomieszczenie tworzące rodzaj trzeciego traktu, z oknami wychodzącymi na zach.). Klatka schodowa usytuowana w tylnym traktie po stronie zach. (ta część lekko zryzalitowana). W zach. osi na parterze się Piwnice dostępne schodami usytuowanymi podskładką schodową (w tylnym traktie osi zach. przy ścianie zach.). Pomieszczenia parteru dostępne bezpośrednio z Rynku, z podwórza i z sieni; wyższych kondygnacji za pośrednictwem klatki schodowej.

Bryła. Budynek jest zwartą bryłą z nieznacznym ryzalitem w zach. osi elewacji podwórzowej i 1-osiowym skrzydłem wsch. dostawionym pod kątem prostym do wsch. części elewacji podwórzowej. Stanowi część ciągłej zabudowy pd. pierzei Rynku Gł.. Nakryty dachem 2-spadowym, kalenicowym.

Elewacje. Fasada o charakterze rokokowym 4-kondygnacyjna, 5-osiowa, otynkowana (na parterze wprowadzone w tynku boniowanie). Na parterze w 1,2,3 i 5 osi (licząc od lewej czyli od wsch.) prostokątne otwory w kamiennych, gładkich obramieniach. W 4 osi rokokowy, półkoliście zamknięty portal flankowany pilastrami zdobionymi motywem muszli; łuk spięty wydatnym kluczem a ponad nim ornament rocaille (2 poł.XVIII w.). Parter od I p. oddzielony gzymsem biegnącym przez całą szerokość fasady, wygiętym ponad portalem w formę łuku segmentowego.

Na piętrach okna prostokątne w profilowanych, uszatyh obramieniach ukształtowanych ponad prześwitami w łuki segmentowe; nadokienniki w kształcie profilowanych odcinków łuku ozdobionych pośrodku i po bokach motywem muszli. Na I i II p. okna ze ślaniem w 2/3 wysokości - na I p. 8-polowe, na II p. 6-polowe. Na III p. okna mniejsze, prostokątne, 6-polowe, bez ślania, ujęte w profilowane uszate opaski.

Fasadę zamyka belkowanie ozdobione w strefie fryzu w każdej osi plastyczną rozetą otoczoną profilowanym, kolistym obramieniem; gzyms belkowania ozdobiony kostkami. Nad belkowaniem wystający okap dachu podbity blachą. Na I p. pomiędzy oknami 2 i 3 osi (od wsch.) obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem adorowanej przez anioły (wzorowany na obrazie z pocz.XVIII w.), osłonięty faliście wygiętym, blaszanym daszkiem.

Elewacja tylna, 4-kondygnacyjna, 3-osiowa (w osi zach. nieznacznie zryzalitowana). Na parterze w osi zach. wejście do sieni zamknięte łukiem segmentowym, w pozostałych osiach otwory zamurowane.

Na piętrach okna wielopolowe, zamknięte łukami półokrągłymi, w osi zach. węższe niż w dwóch pozostałych. W poziomie I-II p. okna 2 i 3 osi (od lewej czyli od zach.) rozdzielone pilastrem.

Wnętrze i wyposażenie. W piwnicach zachował się zespół średniowiecznych portali z piaskowca i wapienia zamkniętych łukami półkolistymi, odcinkowym, koszowym zachowanych in situ bądź zestawionych z wtórników, a także cały szereg kamiennych detali architektonicznych (węgary, obramienia okienek piwnicznych).

Na parterze w pomieszczeniu środkowym traktu frontowego na sklepieniu rzeźbione zworniki (XVI/XVII w.) z herbem Cellarich i maskami lwów. Na I p. w pomieszczeniu zach. traktu frontowego marmurowy kominek o formach neogotyckich. Na II p. na ścianie pn. od wnętrza, odsłonięte elementy gotyckiej kamieniarki okiennej.

W pomieszczeniu środkowym traktu frontowego na parterze boazeria z podziałami płycinowymi (pocz. XX w.). Płycinowe boazerie, połączone ze szpaletami okiennymi i ościeżnicami drzwi także w pomieszczeniu traktu środkowego na I p., w pomieszczeniach frontowym i tylnym po stronie wsch. na I p. We wsch. pomieszczeniu frontowym I p. pomiędzy oknami zabytkowa szafa pancerna z drewnianym wystrojem (pocz. XX w.). W pomieszczeniach I i II p. pod stropami stiukowe fasety. Na I i III p. zachowało się kilka pieców kaflowych z XIX i 1 poł. XX w. W budynku przetrwały także inne elementy wyposażenia takie jak zamki, okucia i klamki drzwiowe (XIX i pocz. XX w.), żeliwne drzwiczki do pieca z dekoracją roślinną (k.XIX w.). Na stropach i ścianach pomieszczeń I i II p. zachowane fragmentarycznie malowidła z k. XVIII i XIX w.